

УДК. 378.14(477)(043.5)

СТУДЕНТСТВО ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В.Є.Сорочинська

Анотація. У статті проаналізовано соціально-педагогічні тенденції у дослідженні студентства як соціальної когорти із посиланням на обґрунтовані у психології вікові особливості.

Ключові слова: студентська молодь, вікові особливості, соціальне становлення.

Аннотация. В статье проанализированы социально-педагогические тенденции в исследованиях студенчества как социальной группы, используя обоснованные в психологии возрастные особенности.

Ключевые слова: студенческая молодежь, возрастные особенности, социальное становление.

Annotation: the socio-pedagogical tendencies, concerning the students as a social strata, based upon the essential psychological age peculiarities, have been investigated in the article.

Key-words: students, age peculiarities, social standing.

Постановка проблеми. Студентство було і залишається досить динамічною та нестійкою соціальною верствою населення із своєрідними потребами, ідеологічним становленням та гнучкими, мобільними способами реагування на соціальні впливи. Студентська молодь – це суспільна диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні, ідеологічні властивості, що характеризують її біосоціально дозрівання на основі самовираження внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей. Студентство, як і молодь в цілому, тому і є специфічною спільнотою, що її суттєві характеристики і риси, на відміну від представників старших поколінь, перебувають у стані формування і становлення. Сутністю молоді та проявом її головної соціальної якості є міра досягнення нею соціальної суб'єктності, засвоєння суспільних відносин та інноваційної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Розуміння студентської молоді як субсоціальної спільноти, гетерогенної за характером, дозволяє виділити в її складі внутрішні гомогенні групи, що об'єктивно займають в структурі суспільства особливе становище, відрізняються широтою і змістом сфер діяльності, специфікою духовного світу і, відповідно, відіграють неоднозначну роль у суспільному розвитку, на що вказують праці Б.Г.Ананьєва, І.В.Бестужева-Лада, А.А.Вербицького, А.К.Маркової, О.Б.Орлова, Л.М.Фрідмана. Такий підхід дає можливість диференційовано проаналізувати особливості соціального становлення окремих груп молоді в конкретних соціально-педагогічних дослідженнях. Науковий пошук у цьому контексті пов'язаний із виділенням типових характеристик студентської молоді як особливої соціальної спільноти. Він може бути плідним у тому випадку, якщо проаналізувати провідні сфери життєдіяльності і в кожній з них виділити найхарактерніші риси. Такий підхід значно відрізняється від тенденції, яка існувала в недалекому минулому і зводилася лише до соціально-статусної характеристиками молоді. Тепер, окрім зазначеної проблематики, розглядаються форми життєдіяльності, спосіб життя (В.І.Бобрицька, І.Д.Зверева, В.М.Оржеховська), зміст суспільної та групової свідомості (М.В.Савчин, Л.П.Василенко, А.В.Фурман), а також діяльність соціальних інститутів (Е.В.Астахова, В.А.Пономарева), що покликані не лише здійснювати функцію контролю та управління суспільними процесами в молодіжному середовищі, але, перш за все, визначати запити, потреби, інтереси молоді та сприяти створенню належних умов для її ефективного соціального становлення.

Мета статті полягає в аналізі наукового феномену «студентство» у контексті соціально-педагогічних досліджень та даних вікової психології.

Виклад основного матеріалу. Уперше на міжнародному рівні термін «молодь» було презентовано Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1985 році, згідно якого визначається вікова межа молоді людини: 15-24 роки. У різних країнах існує різниця вікових меж: нижня межа встановлюється між 14 і 16 роками, а верхня – між 25 – 35 роками. У Законі «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодь визначають як групу населення віком від 14 до 35 років (до 1998 року – з 15 до 28 років). Проблеми, що виникають у процесі соціалізації молоді, поділяють на дві групи: соціальні молодіжні проблеми (визначення ролі та місця у сучасному суспільстві, формування ціннісних орієнтацій та моральних пріоритетів, забезпечення освітнього рівня та електоральна поведінка); особистісні проблеми молоді (пошук сенсу життя, професійне самовизначення, створення сім'ї, взаємостосунки з дорослими та однолітками, власне здоров'я)

[4, с.130-131].

Конкретизація сутнісних рис молоді з метою їх подальшого емпіричного аналізу може здійснюватись на основі виділення основних віх соціального становлення особистості, або ж за сукупністю характеристик, властивих різним групам всередині самої вікової когорти «молодь». У першому випадку аналізу підлягають такі фактори, як досягнення правової відповідальності (часткової і повної), повноліття, початок трудової діяльності, одруження і створення сім'ї, виховання дітей, здобуття професії, набуття соціально-економічної самостійності тощо. У другому випадку молодь розподіляється на внутрішньовидові групи і для кожної з них (студентської, робітничої, селянської, учнівської) виділяються найбільш характерні ознаки способу і стилю життя в основних сферах життєдіяльності.

Питання про характерологічні особливості і специфічні риси молоді тісно пов'язане з визначенням вікових меж періоду молодості. Їх розв'язання допомагає конкретизувати програми соціально-педагогічних досліджень, а отже, сприяє одержанню репрезентативних даних, підсилених статистичною базою. У працях дослідників даного вікового періоду (Е.Еріксон, Е.Шпрангер, І.Кон, В.Слободчиков) простежуються різні підходи до з'ясування вікових меж, основних суперечностей і новоутворень даного віку. Більшість дослідників обмежує зрілу юність періодом від 18 до 20 років [6, с.257].

В основу все-таки покладена ідея пролонгації (або продовження) часу молодості, що пов'язане із збільшення вікових меж підготовки і початку самостійної трудової діяльності, що гарантує досягнення економічної незалежності від батьків та держави. Це відображає об'єктивні процеси в житті та розвитку людства: з одного боку, все наполегливіше висувається завдання більш ранньої соціалізації молоді, включення її у виробничі відносини, з іншого – зростають межі середнього і старшого віку, тривалості життя в цілому, продовжуються терміни навчання та соціально-політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового статусу молоді. У період зрілої юності відбувається суттєва перебудова особистості, зумовлена змінами соціальної ситуації розвитку. Ці зміни значною мірою пов'язані із вступом до вищого навчального закладу. Таким чином, період навчання у ВНЗ збігається з означеними віковими межами. І все-таки студентський вік (від 17-18 до 23-25 років) згідно з дослідженнями конституціональної біології та антропометрії охоплює такі паспортні вікові періоди в онтогенезі людини: ранній юнацький вік і початок першого періоду зрілої юності (В.М.Савчин).

Дані психологічних та соціально-педагогічних досліджень дають змогу виявити певні розбіжності у думках учених щодо визначення належності студентів до певної вікової групи, проте всебічно розкривають психологічні характеристики студентського віку. Так, Б.Г. Ананьєв вважає, що за віковою періодикою студенти належать до категорії дорослих. За його класифікацією юнацький вік охоплює 17-21 роки для юнаків і 16-20 – для дівчат; середній вік (перший період) – 22-35 – для чоловіків і 21 – 35 – для жінок. На думку вченого для студентів характерні широка наукова і загальнокультурна інформованість, прагнення до творчого самовираження і самоствердження, активний інтерес до всього нового, прогресивного, а з іншого – вияв скептицизму як наслідок поверховості сприйняття фактів навколишньої дійсності, недостатньої глибини розуміння їхніх сутнісних виявів та глибинного змісту [1, с.107].

За даними Д.Б.Бромлей «...друга стадія юності, що охоплює вік 15 – 21 роки характеризується завершенням фази біологічного розвитку, подальшим навчанням і професійною підготовкою, набуттям нових соціальних ролей, початком нового трудового і економічного життя. Значущий критерій – перехід від залежності (економічної, правової, моральної) до незалежності від батьків. ...якраз у цей період відзначається «пік» асоціального поведіння» [24, с.110]. Інші дослідники стверджують, що студентський вік має фізіолого-психологічні особливості другого етапу юності (С.І.Зінов'єв, Ю.А.Самарін). Е.Н.Вайнер вказує на невідповідність у рівнях функціональної зрілості механізмів адаптації у даному віковому періоді: у 21-23 роки зрілість функціональних систем організму набуває максимального рівня, водночас низька психофізична стійкість є основною особливістю віку [3, с.72].

Важливо констатувати, що студентський вік (18-25 років) став спеціальним об'єктом психолого-педагогічних досліджень не так давно. Аналіз джерельної бази дає можливість стверджувати, що характеристика студентського віку базується на виявленні психологічного змісту процесів розвитку пізнавальних здібностей і формування особистісних якостей, перетворень, що відбуваються у психіці більшості представників цієї молодіжної категорії за порівняно однакових соціально-економічних умов.

Отже, для студентського віку характерними є:

переструктурування всієї мотиваційної ієрархії, системи ціннісних орієнтацій, інтенсивне формування спеціальних здібностей і якостей характеру у зв'язку з професіоналізацією (Б.Г.Ананьєв);
- науковий і професійний розвиток, удосконалення мисленнєвої культури на основі утворених

когнітивних структур (С.І.Архангельський);

- виникнення гострої потреби у пошуках смислу життя, виявленні особистісного сенсу моральних основ життя (А.К.Маркова, О.Б.Орлов, Л.М.Фрідман);

- перехід до дорослого, самостійного життя, яке передбачає самореалізацію, здійснення планів, опанування професією; потреба знайти себе в дорослому житті (Е.Н.Вайнер);

- пошук засобів самоідентифікації, самовипробування у різних видах діяльності (В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева).

У цьому віці молода людина мусить самостійно приймати та реалізувати рішення, розробляти життєві плани, будувати власне життя. Вона переходить від пізнання світу до його перетворення, починає активно самостверджуватись у професійній сфері, вибудовувати перспективи кар'єрного зростання. Важливу роль у прийнятті рішень про кар'єру відіграє соціально-психологічний реалізм як здатність визначати відповідність свого Я соціальному простору, з яким пов'язане професійне зростання [6, с.260].

Роль студентської молоді у суспільному житті визначена пріоритетами соціально-економічного, культурного та, врешті, і політичного життя. Цю можливість і водночас громадянську відповідальність студентська молодь реалізує своєю участю у виборах. У цей період вона вперше стає об'єктом психологічного тиску різноманітних політичних технологій, вистояти проти яких допоможе об'єктивний, безпристрасний аналіз різноманітної, в тому числі протилежної за змістом інформації. Нерідко ускладнюють входження у самостійне життя низький рівень домагань, інфантильність, орієнтація на штучні цінності. Тому важливого значення набуває вироблення відповідної освітньої політики держави, реалізація якої розцінюється як найважливіший національний пріоритет.

Основні фактори виробництва і природні ресурси стануть другорядними чинниками суспільного розвитку, якщо буде втрачено основний інструмент матеріального і духовного удосконалення - освіти. Підтвердженням глибокого розуміння ролі знань у сучасному світі є зростання темпів набуття молоддю середньої і вищої освіти. З 1960 по 2005 рік кількість студентів в усьому світі збільшилась з 13 до 85 млн. чоловік. Кількість випускників загальноосвітніх шкіл, які поступили у вищі навчальні заклади у розвинутих країнах становить майже 60%, а у Північній Америці – 84%. У країнах, що розвиваються, цей показник виріс від 1,8% до 10,2%. Таким чином, в усіх країнах світу освіта поступово перетворилась на важливий сектор ринку праці. Кількість зайнятих у цій сфері фахівців, рівень фінансування є показником ресурсної бази освіти [2, с.66].

Загальна тенденція зростання кількості не відображає аналогічні якісні показники. Хоча для удосконалення системи вищої освіти робиться чимало, зокрема: відкриваються нові спеціальності, створюються філіали, поряд з бюджетною формою навчання появилась контрактна, оновлено нормативно-правову базу освіти, зроблено перехід до багатоступеневої системи навчання, впроваджено нові механізми контролю і оцінки якості освітнього процесу на основі ліцензування, атестації та акредитації, однак, на межі століть, як наслідок не розв'язаних проблем, рівень освіти помітно знижується. Люди, яким сьогодні по 50-60 років, мають у 2,5 рази вищий освітній рівень, аніж молодь у віці 22-24 років [5, с.37]. Разом з тим більше половини студентів не мають наміру займатись науково-дослідною діяльністю і вважають, що це абсолютно добровільна справа. Інтерес до наукової роботи виявляє не більше 15-16% студентів. Водночас, факти підтверджують, що випускники вищих навчальних закладів, які отримали якісну освіту і мають намір вибудувати наукову кар'єру, не бачать можливості задовольнити свої потреби на Батьківщині, а тому допускають можливість при нагоді емігрувати [2, с.79].

Однією з провідних у контексті задекларованих проблем постає проблема дослідження молодіжної свідомості. При цьому слід виходити із розуміння того, що свідомість студентської молоді, як суспільна, так і групова, – це різновиди масової свідомості, які вивчаються на основі аналізу її основних форм (політико-правової, економічної, екологічної, моральної тощо), які функціонують на когнітивному (або теоретико-пізнавальному), емоційно-чуттєвому та комунікативному (або поведінковому) рівнях. Когнітивний рівень включає систематизовані наукові погляди і знання, які є основою формування наукового світогляду і глибоких переконань, сукупності моральних норм і принципів, що визначають морально-ціннісні пріоритети та поведінку молодої людини, здатність об'єктивно та адекватно оцінювати дійсність. Слід наголосити, що свідомість молоді є цілісним діалектичним переплетінням усіх її складових рівнів, які вирізняються суто з міркувань логіко-теоретичного характеру. Тому, наприклад, соціальна установка, як така, включає у себе також елементи когнітивного рівня та є емоційно забарвленою, а переконання містять у собі і емоційні, і поведінкові компоненти. Емоційний рівень поєднує сукупність емоцій, духовних станів, почуттів особистості в їх цілісності. Він взаємопов'язаний зі змістом когнітивного рівня і певною мірою залежить від нього.

Цілісність сукупності всіх складових свідомості молоді не виключає наявності суперечностей як

всередині кожного рівня, так і в їх взаємодії, і ця суперечливість, будучи внутрішнім джерелом духовного розвитку особистості, дає можливості для його подальшого вдосконалення. Однак внутрішня суперечливість духовного світу молоді повинна мати свою межу, тому що роздвоєність знань і переконань, емоцій, почуттів та соціальних установок може призвести до руйнації цілісності особистості, її дисгармонійності, духовного дискомфорту. Проявами такого порушення міри можуть бути, з одного боку, двоякість моралі і свідомості взагалі; почуття та емоції, що взаємно виключають одне одного, суперечливість поведінкових установок, а з другого – невідповідність між свідомістю і діяльністю. Такі явища у молодіжному середовищі отримали назву соціальної незрілості, інфантилізму, що блокують повноцінне особистісно-професійне становлення.

Вікові зміни, що зумовлені особистісними, соціальними і культурологічними факторами, постають як проблеми вибору у різних сферах життя. Здатність адекватно реагувати на зміни і пристосовуватись до нових умов розцінюється як визначальний критерій дорослості [Г.Крайг, 2000]. Готовність і можливість ефективно розв'язувати суперечності і життєві проблеми є ознакою зрілої дорослої діяльності, що потребує переосмислення сформованих стереотипів поведінки і соціальних орієнтирів.

Студентська молодь ревниво захищає своє право на власні переконання, моральні установки та цінності, тому нерідко займає підкреслено максималістські позиції, висловлюючи діаметрально протилежні точки зору з певних питань. Характерним є дуже високий рівень конформізму: захист своєї незалежності від старших поєднується з край некритичним ставленням до уявлень і цінностей власної групи та її лідерів. Значущою є потреба не просто входити до складу групи, а бути прийнятим у ній, відчувати свою необхідність, мати у групі певний авторитет. Низький статус у групі, як правило, корелює з високим рівнем особистісної тривожності. За нашими даними більше половини першокурсників ВНЗ (53,7%) мають високі показники тривожності і виявлена тенденція не зазнає суттєвого зниження до завершення першого року навчання.

У цей віковий період зростає рівень свідомого самоконтролю, хоча саме в цьому віці найчастіше скаржаться на слабкість волі, залежність від зовнішніх впливів та характерні риси, такі як примхливість, ненадійність, схильність легко і безпідставно ображатися тощо. Проведене опитування серед студентської молоді дає змогу стверджувати, що власними недоліками студенти вважають невпевненість, сором'язливість, неспроможність наполягти на своєму, домогтися справедливості, гідно відповісти на грубість. Такі якості за нашими даними виокремили 31,4% опитаних.

Особливості емоційної сфери залежать також від соціальних-педагогічних факторів, причому індивідуально-типологічні відмінності часто суттєвіші за вікові. Загалом варто наголосити, що емоційні труднощі та негаразди не є типовими для юнацького віку. Імовірніше, тут спостерігається деяка загальна закономірність, а саме: підвищення рівня організації і саморегуляції організму призводить до збільшення емоційної чутливості, але паралельно зростають і можливості психологічного захисту (І.Кон, Т.Яценко). Утруднені комунікативні ситуації можуть провокувати посилення небажаної тенденції.

Інтенсивно розвивається відкритість до емоційних впливів, здатність до співпереживань (емпатія), емоційна чутливість. На думку В.Штерна, вирішальну роль у формуванні особистості відіграє те, яку цінність людина вважає найвищою, визначальною. Високий рівень розвитку самосвідомості породжує інтерес до власної особистості, до форм її організації та саморегулювання. Основний психологічний здобуток студентського віку – власний внутрішній світ. Зовнішній, фізичний світ тепер є лише однією з можливостей суб'єктивного досвіду, центром якого є власна особистість.

Надзвичайно важливий процес у розвитку самосвідомості – формування особистісної ідентичності, відчуття індивідуальної totoжності та цілісності. А.В.Фурман пояснює природу ідентичності, як «механізм психологічного захисту, дія якого полягає або в несвідомому уподібненні об'єкту, що викликає страх (тривогу), або у приписуванні (проекції) іншій людині своїх властивостей, мотивів, думок, почуттів» [8, с. 117]. Криза ідентичності виникає внаслідок загострення соціально-педагогічних та психологічних суперечностей, які на рівні життєвої активності людини досягли критичного рівня. У студентський період життя це суперечності між можливостями особистості та її прагненнями, цілями й тими вимогами, які ставить перед нею соціальне оточення. Вона характеризується травмуючим не втіленням життєвих планів та програм, неспроможністю особистості задовольнити потреби у самореалізації, визнанні з боку інших, пошуку групового захисту. Тоді вона деградує, втрачає соціально значущі орієнтири і неспроможна адекватно діяти. З огляду на процеси соціальної адаптації, інтенсивне формування морально-ціннісних пріоритетів та в зв'язку із зміною соціального оточення подібна тенденція розцінюється нами як край руйнівна.

Кризові явища студентського віку неминуче приводять до істотних змін у життєвій активності юнаків і дівчат. Вони часто пов'язані із соціальною дезадаптацією, зокрема, проявами соціально не схвалюваної поведінки, дестабілізацією психологічних механізмів, що виявляються у тривожності,

конфліктності, агресивності. Зміна особистісної ідентичності характеризує етап переживання молодою людиною внутрішньої трансформації, котра спричинена проекцією вікового розвитку на бажаний соціальний статус і передбачає корекцію своїх і чужих очікувань відповідно до умов перебігу адаптації. Здебільшого переборювання обставин життєвої ситуації спрямоване на пошук особистістю оптимально адаптованих соціальних та психологічних засобів, щоб, зрештою, оволодіти цією ситуацією й у такий спосіб зняти психоемоційне напруження. У разі виникнення фрустрації можливі такі варіанти особистісного реагування: активний пошук безконфліктного здолання перешкод, їх уникнення, прояв пасивності (при неможливості розв'язати проблему спрацьовують захисні механізми – витіснення, заперечення, проекція, ізоляція тощо) або агресивне протистояння. У такому стані молода людина може вдаватися до деструктивних форм поведінки, які часто розцінюються як субкультурна норма, тим паче, що подібні зразки поведінки тиражуються через ЗМІ. Подібна тенденція може викликати стан дисгармонійної організації особистості (К.Хорні), яка перебуває у конфлікті сама із собою. Розвиваючи дане твердження, Т.С.Яценко пише: «до особистісних деструкцій належать стабілізовані утворення психіки суб'єкта, які породжують бар'єри спілкування й послаблюють контакти з іншими людьми, що ускладнює самореалізацію суб'єкта»[9, с.20].

Відтак індивідуально-психологічні особливості перебігу емоційних та когнітивних процесів фрустрованої особистості будуть істотно впливати на її поведінку. Передусім, це стосується студентів-першокурсників, які через відомі зміни свого попереднього соціального статусу ще не визначилися зі своєю роллю в новому мікросередовищі. Причому деформація ідентичності має певні часові параметри, які різні для окремих осіб. Крім того, у юнацькому віці кризовий період сприймається індивідом важко не тільки з причини соціальної незахищеності і зумовленої цим агресивності та конфронтації, а ще й тому, що слабшають, а інколи зовсім розриваються соціальні зв'язки. На сьогодні сутнісний зміст ідентифікації поєднується із уподібненням, або ототожненням особистістю себе зі значущим Іншим, зокрема, з певною соціальною групою. Звідси термін – «групова ідентичність». Але переважно увага зосереджується на її зовнішньо-соціальному аспекті. При цьому майже не досліджується, а часто взагалі не враховуються внутрішні чинники ідентичності, пов'язані із «Я-сферою» особистості. Нова концептуальна схема соціально-педагогічних досліджень проблем студентської молоді характеризується тим, що молодь розглядається не як пасивний об'єкт із гарантованими соціальними пільгами, а як активний дієвий суб'єкт суспільних перетворень, які відбуваються в усіх сферах життя. Тому виявлення та узагальнення закономірностей розвитку окремих соціальних спільнот, у тому числі і студентської молоді, становить значний науковий та практичний інтерес. Водночас незавершений стан політичної самоідентифікації та структуризації молодіжного соціуму може стати своєрідним деструктивним чинником в процесі самоствердження та реалізації соціального потенціалу молодіжної когорти. Радикальні зміни в сучасному суспільстві особливо позначились на студентській молоді, яка чи не найактивніше відгукнулася на них. Суспільство виявилось невідповідним до строкатості, суперечливості і непередбачуваності мислення і поведінки цієї частини молоді. З'ясувалося, що найгостріша соціальна суперечність полягає у тому, що грандіозні суспільні очікування і повна відсутність гарантій економічного благополуччя поширюється навіть на дипломованих молодих фахівців.

Молодіжне середовище наповнене непереборними проблемами, а питома вага цих проблем, існування яких часто ігнорувалося, вже давно перевищила критичну межу і загрожує соціальними вибухами. Тому соціальні проблеми молоді в цілому, та студентства зокрема, розглядається як важлива складова державної молодіжної політики. Питання соціальних гарантій, соціального сприяння студентській молоді та молодим фахівцям залишається перенесеним на не визначений термін, що призводить до накопичення проблем та посилення молодіжного нігілізму і зневіри. Молодіжні проблеми поділяються на два типи: в першому йдеться про зростаючі вимоги суспільства до молоді, в другому – про особистісні сподівання і прагнення молодих людей та труднощі їхньої реалізації. Тому такі процеси можуть супроводжуватись напруженістю, наявністю і повторюваністю конфліктних ситуацій, підвищеною критичністю, що продукує негативні тенденції. Сьогодні ці процеси породжені об'єктивними і суб'єктивними причинами:

- молодь у наш час – одна з найбільш незахищених в економічному відношенні частина населення; труднощі в економіці – фундамент усіх негараздів і підстава для політичної кризи в галузі молодіжної політики держави;

- у суспільстві існує низький престиж освіченості, професіоналізму, духовності й моральності; талант і знання виявляються незатребуваними, що формує розгубленість, непевність у сьогоденні й майбутньому, призводить до «відтоку мізків», до відходу в «приватне життя» і до суїциду; поширився в суспільстві ідейно-моральний вакуум, що руйнує в молоді віру у свої сили й можливості та призводить до націоналістичного, релігійного, містичного та інших видів фанатизму;

- у значній частині молоді складається уявлення про неправильність історичного шляху нашого суспільства, про те, що минуле нашої країни – це лише ланцюг трагічних злочинів та обману;

- невідповідність переходу до нових економічних умов посилює неадекватне уявлення молоді про історію й майбутнє країни, як про подвійне життя й подвійні стандарти, що саме по собі не може бути основою оптимістичного сприймання майбутнього;

- найгострішою проблемою є серйозне занепокоєння рівнем здоров'я молоді; (це, в першу чергу, – збереження генофонду нації, її фізичне виживання), оскільки неймовірно високих темпів набуває поширення різних форм залежності серед молоді та ВІЛ-інфікованості;

- велику стурбованість викликає «елітна молодь», проблеми якої за психологічною сутністю ідентичні всім іншим верствам молоді, але замовчуються і тому посилюють загальний кризовий стан у молодіжному середовищі.

Таким чином, сукупність перерахованих факторів засвідчує масштабність молодіжних проблем, які можуть мати фатальні наслідки. Порушення та обмеження інтересів молоді, у свою чергу, формує сукупність соціальних проблем, які характеризуються такими проявами, зокрема, серед студентської молоді:

- різке падіння престижу освіти, що не гарантує й не забезпечує гідного життєвого рівня, стабільної роботи за фахом, не сприяє належному суспільному статусу;

- матеріальне становище більшості родин не дозволяє молодим людям отримати омріяну професію (у цій ситуації молодь орієнтується на сферу торгівлі, бізнесу, банківської справи й на криміногенну сферу);

- через втрату престижності продуктивної праці у молодіжному середовищі починає домінувати прагматична тенденція – намагання досягти матеріального благополуччя, не беручи участі у сфері продуктивної трудової діяльності;

- відзначається певне зниження інтелектуального й загальнокультурного рівня молодих людей не тільки через погіршення якості освіти, а й тому, що частина молоді не набуває професійної освіти і її (цю частину) розцінюють як прямий резерв злочинного світу [4,с.52-54].

Особливість сучасного соціального становища студентської молоді полягає у тому, що вона є перш за все суб'єктом суспільного життя і перебуває у процесі соціального становлення в умовах суспільного реформування. А тому потребує не патерналістської (опікунської) політики держави стосовно молоді, а, швидше, сприяння її соціальній адаптації в умовах переходу до ринково орієнтованої економіки, про створення такої соціальної системи, яка б могла забезпечити і відтворити себе. Процес соціального сприяння і підтримки здійснюється на основі індивідуалізації, регіоналізації, плюралізму і за безпосередньої участі молоді. Пошук реальних шляхів залучення студентської молоді до активних дій, скерованих на самозабезпечення та самовідтворення становить основу виховної роботи з даною соціальною групою.

Висновки. Період навчання у ВНЗ за хронологічним виміром є не таким довготривалим, як інші вікові етапи, але значущим тими суттєвими змінами, які відбуваються в особистісній та професійній сферах. Тому інформаційно-діагностична оснащеність, систематизованість та інтегрованість одержаних даних забезпечують успішність корекційно-розвивальних технологій, використання яких у виховній роботі в умовах ВНЗ сприятиме підвищенню її ефективності на індивідуальному та суспільному рівнях.

Література

1. Ананьев.Б.Г. Человек как предмет познания. / Б. Г. Ананьев - Л. : Изд.-во ЛГУ, 1969.-339с.
2. Астахова Е.В. Кадровый корпус высшей школы Украины: метаморфозы развития. / Е. В. Астахова. - Х. : Изд.-во НУА, 2006.- 188с.
3. Вайнер Э.Н. Валеология : учеб. для вузов. / Э. Н. Вайнер. - М. : Флинта: Наука, 2001.-416с.
4. Сфремова С. М. Українські діти у лабіринтах бідності та бездуховності / С. М. Сфремова //Проблеми освіти. спец. вип./ Кол. авторів. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти М-ва освіти і науки України, 2004.- 332с.
5. Пономарева В.А. Проблемы социализации личности и современное образование / В. А. Пономарева //Лицей. и гимназ. образование.- 2003.-2.- С.33-40.
6. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навчальний посібник. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. - К. : Академвидав, 2005.-360с.
7. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. Ред. проф. І.Д. Звереві. – К.: Центр учбової літератури, 2008.- 336с.
8. Фурман А.В. Психодіагностика особистісної адаптованості: наук. видання. / А. В. Фурман. - Тернопіль: Економічна думка, 2000.- 197с.
9. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: навч. посіб. / Т. С. Яценко – К. : Вища шк., 2004. - 679с.